

УДК 636.1.082

І.В. Ткачова

к. с.-г. н.

В.В. Мирось

д. с.-г. н.

Інститут тваринництва УААН

СУЧАСНИЙ СТАН РОСІЙСЬКОЇ РИСИСТОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто сучасний стан російської рисистої породи коней в Україні, наведені результати оцінки провідних жеребців-плідників за якістю потомства.

Постановка проблеми

Рисистий спорт дуже поширений в багатьох високорозвинених країнах світу – США, Канаді, Франції, Італії, Швеції, Германії та інших, де розведення класних призових коней є значним бізнесом і приносить заводчикам великий прибуток. Випробування коней у цих країнах є яскравим видовищем, що збирає на іподроми тисячі глядачів.

В Україні давно розводять дві рисисті породи коней – орловську та російську рисисті. Країна має значну базу для розведення рисистих порід (наприклад, коней російської рисистої породи розводять 4 кінних заводи 22 племінних репродуктори), є тенденція до збільшення поголів'я рисистих порід у приватних власників. В Україні є 4 діючих іподроми.

Російську рисисту породу почали створювати у 90-х роках XIX ст. в Росії з метою одержання більш жвавих рисаків для бігового спорту шляхом схрещування орловських рисаків з американською стандартбредною породою. Офіційно порода затверджена у 1949 році.

Російська рисиста порода є однією з найбільш поширених порід коней в Україні (близько 16 % питомої ваги серед інших порід) і основним представником у рисистому призовому спорті.

На 1.01.05 р. в суб'єктах племінної справи України налічувалось 1239 племінних коней російської рисистої породи (табл. 1), в тому числі жеребців-плідників – 44, маток – 378, ремонтного молодняку – 400 голів. Середня жвавість жеребців – 2.03,5 хв.; маточного поголів'я – 2.11,1. Середні проміри жеребців: 161,0–163,9–189,0–20,7; кобил: 160,8–162,9–185,0–20,1.

Провідний кінний завод з розведення російський рисаків в Україні – Дібрівський, Полтавської області. Заводу належить 170 російських рисаків, у т. ч. 5 жеребців-плідників, 55 маток, 109 голів молодняку. Середня рекордна жвавість жеребців-плідників Дібрівського кінного заводу складає 2.03,9 хв., маток – 2.09,8 хв.

Таблиця 1. Кількість коней російської рисистої породи в Україні

Категорія господарств	Кількість коней, гол.				
	всього	жеребців-плідників	маток	ремонтного молодняка	лошат
Кінні заводи	589	17	198	161	86
Племінні репродуктори	650	27	180	239	114
Усього в Україні	1239	44	378	400	200

До кращих плідників Дібрівського заводу за якістю потомства належать Географ 2.01,7, кар., 1993 (Гіпнотизер – 019479 Гурія), Камін 2.01,2, гн., 1989 (010905 Манхеттен – 019686 Кайма) та Прогул 2.01,3, вор., 1987 (010317 Галіфакс – 020220 Пляска), Пересвет 2.03, руд., 1989 (011001 Рестліс Спіріт – 020187 Перемена).

За кількістю та якістю поголів'я також відзначаються Лимарівський кінний завод – 45 маток (середня жвавність маток – 2.12,4), ПСП “Рідний край” – 22 матки, СУТСП “ЕЛ-ТУР” – 14 маток (середня жвавність – 2.08,8), Мирогощанський аграрний коледж – 13 маток (середня жвавність – 2.08,9).

Кількість російських рисаків, випробуваних на іподромах України у період з 1997 по 2003 роки кінними заводами та іншими суб'єктами племінної справи (в тому числі і приватними власниками), представлена в таблиці 2 та на малюнку 1, які показують, що кількість випробуваних на іподромах рисаків з 1997 року зменшувалась, а у 2003 році значно зросла.

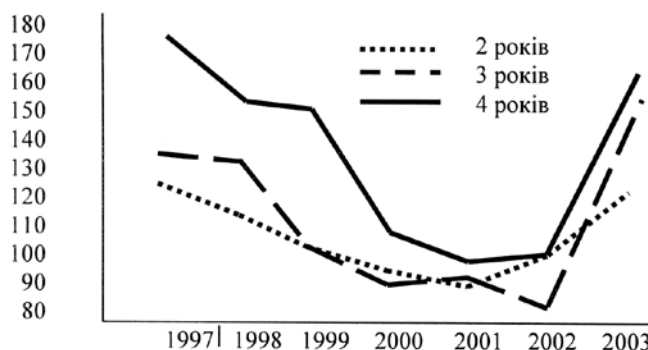

Рис. 1. Динаміка чисельності випробуваних російських рисаків в Україні

Всього у 2003 році на іподромах було випробувано 445 коней рисистих порід усіх вікових категорій. Співвідношення вікових груп було наступним: 2-річок – 122, 3-річок – 154, 4-річок – 89 і коней старшого віку – 80 голів. Отже, кількість коней старших вікових груп щодо 2-3 річного молодняка була меншою.

Таблиця 2. Кількість рисаків, випробуваних на іподромах України

Рік	Кількість випробуваних рисаків			
	Всього	у т.ч. у віці		
		2-х років	3-х років	4-х років
1997	449	125	139	185
1998	407	113	135	159
1999	359	101	103	155
2000	292	93	90	109
2001	283	89	94	100
2002	285	101	82	102
2003	445	122	154	169

Усі коні належали 33 власникам, з яких кінних заводів і племрепродукторів – 20, приватних власників – 13. Основна частина випробуваного поголів'я належала кінним заводам та племрепродукторам – 423 голови або 95,1 %. Частка приватних власників складала 22 голови або 4,9 % рисаків.

Таблиця 3. Жвавність російських рисаків, випробуваних на іподромах України

Рік	Середня жвавність рисаків у віці:		
	2-х років	3-х років	4-х років і старші
1997	2.42,9	2.24,2	2.13,0
1998	2.42,1	2.22,3	2.11,8
1999	2.38,2	2.20,2	2.09,6
2000	2.40,0	2.22,7	2.10,8
2001	2.37,0	2.22,3	2.11,1
2002	2.35,5	2.19,9	2.09,7
2003	2.32,6	2.17,6	2.11,1

В таблиці 3 та на малюнку 2 в динаміці представлені результати випробувань коней російської рисистої породи на іподромах України у період з 1997 по 2003 роки. Дані таблиці свідчать про помітне покращення якості рисистого молодняка 2–3-річного віку. Так, середня жвавність 2-річок у 2003 р. щодо 1997 зросла на 9,7 хв., 3-річок – на 6,6 хв., 4 років і старші – на 1,9 хв.

В Україні вирощено близько 450 рисаків класу 2.10 і жвавніше та більше 150 рисаків класу 2.05 і жвавніше. Оцінка результатів випробувань коней російської рисистої породи на іподромах України у 2003 році показала, що середня жвавність рисаків старшого віку знаходиться на рівні 2.10 і жвавніше. В інших вікових групах показники значно нижчі, що вказує на невисокий рівень жвавності класу рисаків 2–4 років. За 2003 рік виявлено лише чотири російських рисаки класу 2.05 сек. і жвавніше. Динаміка виявлення рисаків високого класу жвавності за останні роки представлена у табл. 4.

Таблиця 4. Виявлення рисаків високого класу жвавості

Клас жвавості	РОКИ				
	1999	2000	2001	2002	2003
2.10 і жвавіше	15	16	12	18	23
2.05 і жвавіше	2	6	7	8	4

Щодо лінійної структури російської рисистої породи, то найбільше розповсюджені в породі лінії американського походження – Воломайта (41,7 % жеребців та 56,3 % маток) та Скотленда (45,8 % жеребців та 27,1 % маток). Явна перевага жеребців цих ліній пояснюється більш високою жвавистію і скороспілістю потомства. Незначним поголів'ям або одиничними особинами представлені лінії Подарка, Тзи Грейт Мак Кіннея, Аксворти, Заморського Чуда, Гільдейця (разом 9,9 %) та 6,7 % кобил французької лінії через Міндена.

За результатами оцінки жеребців–плідників за 2003 рік виявилось, що найжвавіших рисаків дали жеребці американських ліній. Так, один з кращих плідників Камін 2.01,2 (Манхеттен – Кайма), лінії Воломайта, дав 2-річок, середня жвавистість яких становила 2.23,8 хв., 3-річок – 2.15,6 хв., 4-річок – 2.06,0 хв.

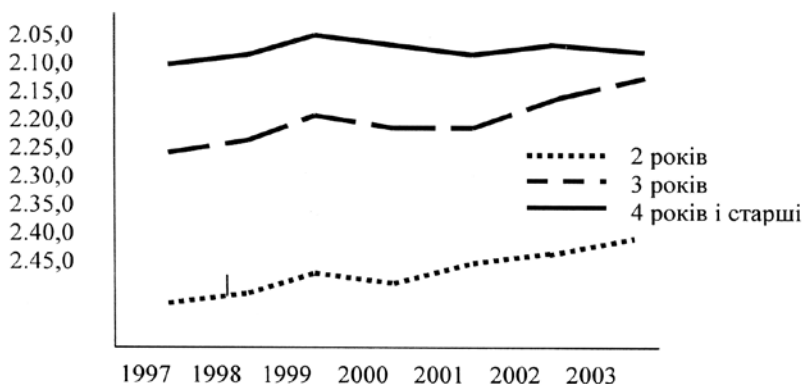

Рис. 2. Динаміка жвавості російських рисаків

Отримані від жеребця Растра 2.05,3 (Сентеніал Уей – Реприза), лінії Скотленда, 2-річки мали середню жвавистість 2.21,6 хв., 3-річки – 2.15,2 хв., 4-річки – 2.08,8 хв., а 6 рисаків із його потомства є переможцями і призерами традиційних призів.

Найбільша кількість потомків (27 голів різного віку) випробовувалась у 2003 році від стандартбредного жеребця Логан Космоса (Спіді Скот – Лазелла ГанOVER). Його 2-річні рисаки показали середню жвавистість 2.31,8 хв., 3-річки – 2.19,7 хв., 4-річки – 2.10,3 хв.

В десятку кращих плідників (табл. 5) за результатами випробувань їх потомства ввійшли також такі плідники, як Костелло, Центавр, Пересвет та

інші плідники, діти яких мають порівняно високу жвавистість але представлені лише однією віковою групою.

Таблиця 5. Жеребці–плідники російської рисистої породи, які увійшли до першої десятки за результатами випробувань потомства

Жеребці	кільк. потомків	жвавистість, хв./с	жеребці	кільк. потомків	жвавистість, хв./с	жеребці	кільк. потомків	жвавистість, хв./с
У 2-річному віці			У 3-річному віці			У 4-річному віці		
Растр	4	2.21,6	Пергамент	3	2.08,9	Камін	4	2.06,0
Камін	6	2.23,8	Джилл'с Краун	3	2.10,4	Спід Сквеад	4	2.06,3
Нарцис	2	2.24,3	Пересвет	7	2.15,1	Растр	2	2.08,8
Сюрприз	2	2.24,3	Растр	9	2.15,2	Логан Космос	6	2.10,3
Приморськ	3	2.28,8	Камін	6	2.15,6	Пересвет	8	2.10,4
Логан Космос	10	2.31,8	Гейм	8	2.16,9	Костелло	10	2.11,0
Костелло	7	2.34,6	Костелло	7	2.17,5	Вестерн	3	2.11,5
Пересвет	9	2.34,8	Гриф	4	2.17,9	Центавр	3	2.13,4
Град	4	2.36,3	Центавр	4	2.18,5	Мінден	4	2.13,9
Реглан	4	2.39,9	Логан Космос	11	2.19,7	Пергамент	3	2.18,1

Невелика кількість випробуваного потомства дуже ускладнює оцінку більшості жеребців–плідників за якістю потомства і не дозволяє ефективно вести селекційну роботу щодо удосконалення працездатності коней рисистих порід.

Жеребці оцінювались не лише за працездатністю свого потомства, але й за його екстер'ером, який оцінювався візуально експертною комісією. Дані експертної оцінки потомства жеребців–плідників представлені в таблиці 6, з якої видно, що кращу оцінку екстер'еру отримало потомство Пересвета, Гуміна і Каміна (Дібрівський кінний завод).

Взагалі екстер'ер молодих коней залишає бажати кращого. Так, з усього оціненого молодняку до кращої за типом та екстер'ером частини поголів'я, яка отримала експертну оцінку 3,71 бала і вище, відноситься лише 8,4 % голів. Значно більша частина поголів'я (21,9 %) отримала оцінки в межах 3,00–3,50, що змушує віднести його до незадовільного. Отже, при удосконаленні російської рисистої породи значну увагу потрібно приділяти розвитку молодняку, формуванню правильного екстер'еру та збереженню запряжного типу.

Таблиця 6. Експертна оцінка потомства жеребців–плідників

№ з/п	Жеребці–плідники	Кількість потомків	Середня експертна оцінка
1.	Пересвет 2.03	16	3,67
2.	Гумін 2.05,8	5	3,65
3.	Камін 2.01,2	19	3,65
4.	Костелло 2.05	15	3,58
5.	Гейм 2.05	8	3,56
6.	Фігаро 2.04,9	6	3,56
7.	Локус 2.05,5	8	3,55
8.	Растр 2.05,3	13	3,54
9.	Логан Космос 2.00,1	31	3,52
10.	Сюрприз 2.04	11	3,52
11.	Прогоул 2.01,3	9	3,51

На жаль в Україні спостерігається зниження чисельності племінного поголів'я російської рисистої породи, не весь молодняк поступає на іподроми, а той, що поступає часто має незадовільну якість і за сезон не показує навіть стандарту жвавості. Низький рівень вирощування та випробувань призводять до втрати не лише зовнішнього, але й внутрішнього ринку.

Висновки

1. Селекційна робота з російською рисистою породою повинна бути направлена на одержання призових коней, які поєднують високу жвавість із збереженням упряжного типу та правильним екстер'єром.
2. Оцінка жеребців–плідників за якістю потомства з метою ефективного ведення селекційно–племенної роботи можлива лише при налагодженні чіткої системи випробувань коней призових порід.